Volume 23, Issue 2 (March- April 2024)

PAYESH

Journal of the Iranian Institute for Health Sciences Research

Conceptualizing cultural resilience during the Covid-19 pandemic: A review

Sadegh Khodamoradi[1*], Mohammad Ebrahim Maddahi[2], Hassan Ahadi[1], Mohammadali Besharat[3], Mohmmad Mehdi Mazaheri Tehrani[1]

1. Department of Psychology, Faculty of Social Sciences and Psychology, Islamic Azad University, Science and Research Unit, Tehran, Iran
2. Department of Psychology, Faculty of Psychology, Shahed University, Tehran, Iran
3. Department of Psychology Faculty of Psychology and Educational Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran

Received: 28 December 2023
Accepted for publication: 21 January 2024
[EPub a head of print-28 January 2024]
Payesh: 2024; 23(2): 259- 269

Abstract

Objective(s): The Covid-19 pandemic indicated that our biological characteristics alone are not enough to deal with diseases. Resilience refers to the dynamic process of positive adaptation to unpleasant and unfortunate experiences which reflects our ability to control the situation and manipulate the situation optimally. This capability includes internal dimensions, the role of experiences and mental patterns, and external dimensions including the coordinates or community's efforts in mastering challenges. However, studies only focus on the concept of social resilience as an external dimension, and the role of culture as an independent component of identity has been ignored. In this review, the need to conceptualize cultural resilience has been put on the agenda. In fact, the capabilities that culture provides through the various components that enable us to have the ability to adapt, change conditions, and improve performance in critical situations are studied.

Methods: This was a review of the literature. PubMed, Science Direct, Google Scholar, Magiran, and SID databases were investigated using the keywords resilience, community, culture, and hardness in Persian and English papers from 1990 to 2018. The articles were evaluated in multiple stages and finally 32 papers were analyzed.

Results: As a result, we conceptualized that cultural resilience could include the following components: belongingness and rootedness, trust, commitment, sense of pride, and attachment.

Conclusion: Cultural resilience can be considered as the ability to adapt and deal with a crisis with the help of historical styles, myths, customs, and cultural beliefs.

Key words: resilience, culture, crisis, Covid-19

[*] Corresponding author: Islamic Azad University, Science and Research Unit, Tehran, Iran
E-mail: sadegh.khodamoradi@hafez.shirazu.ac.ir

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

پایش
نشریه پژوهشکده علوم بهداشتی جهاددانشگاهی

تبیین ضرورت مفهوم پردازی تاب آوری فرهنگی در دوران همه گیری کووید-۱۹ (مقاله مروری)

صادق خدامرادی [۱*]، محمدابراهیم مداحی [۲]، حسن احدی [۱]، محمدعلی بشارت [۳]، محمد مهدی مظاهری تهرانی [۱]

۱. دانشکده علوم اجتماعی و روان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران
۲. گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی، دانشگاه شاهد، تهران، ایران
۳. گروه روان‌شناسی، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۷
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۱
[نشر الکترونیک پیش از انتشار- ۸ بهمن ۱۴۰۲]
نشریه پایش: ۲۶۹- ۲۵۹ :(۲)۲۳؛ ۱۴۰۳

چکیده

مقدمه: همه‌گیری کووید-۱۹ به ما آموخت صرفا ویژگی‌های زیستی ما برای مقابله با بیماری و مشکلات کافی نیست. تاب‌آوری به فرایند پویای سازگاری مثبت با تجارب تلخ و ناگوار اطلاق می‌شود، که توانایی ما را در کنترل شرایط و دستکاری بهینه موقعیت منعکس می‌کند. این توانمندی شامل ابعادی درونی، نقش تجارب و الگوهای ذهنی، و ابعادی بیرونی، شامل مختصات یا تلاش اجتماع در تسلط بر چالش‌ها است. در پژوهش‌ها صرفا مفهوم تاب‌آوری اجتماعی به‌عنوان بعد بیرونی مورد تاکید قرار گرفته و نقش فرهنگ به‌عنوان یک مولفه‌ی مستقل و دارای هویت نادیده گرفته شده است. در این مقاله الزام مفهوم‌پردازی تاب‌آوری فرهنگی، هدف قرار گرفته شد. درواقع، توانمندی‌هایی که فرهنگ به‌واسطه‌ی مولفه‌های مختلفی که در اختیار ما می‌گذارد تا بتوانیم در شرایط بحرانی، توانایی سازگاری، تغییر شرایط، و ارتقای عملکرد داشته باشیم، مطالعه شد.

مواد و روش کار: این بررسی از لحاظ روش‌شناسی یک مطالعه مروری سیستماتیک بود. در این پژوهش کلیدواژه‌های تاب‌آوری (Resilience)، اجتماع (Community)، فرهنگ (Culture) و سرسختی (Hardness) در مقالات فارسی و انگلیسی ثبت شده در پایگاه‌های PubMed، Science Direct، Google Scholar، Magiran، و SID با اندکس «و» یا "and" در بازه زمانی سال ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۸ جستجو شدند. مقالات به‌دست آمده در مراحل چندگانه‌ی ارزیابی و در نهایت بررسی بر روی ۲۳ مقاله انجام شد.

یافته‌ها: در نتیجه مطالعات بین‌رشته‌ی، مولفه‌های احتمالی این سازه به این شرح است: تعلق و ریشه‌دار بودن، اعتماد، تعهد، حس غرور و پیوندجویی.

نتیجه‌گیری: تاب‌آوری فرهنگی را می‌توان ظرفیت و توانمندی سازگاری و مقابله با بحران به کمک اسلوب‌های تاریخی، اسطوره، آداب و رسوم و باورهای فرهنگی دانست.

کلیدواژه‌ها: تاب‌آوری، فرهنگ، بحران، کووید-۱۹

* نویسنده پاسخگو: تهران، دانشگاه آزاد اسلامی، دانشکده علوم اجتماعی و روانشناسی، واحد علوم و تحقیقات
E-mail: sadegh.khodamoradi@hafez.shirazu.ac.ir

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

مقدمه

بشر در دوره معاصر با مشکلات اقلیمی، سیاسی و اجتماعی متعددی مواجه بود که بطور غیرمنتظره‌ی با شرایط طاقت‌فرسا و جانکاهی به نام همه‌گیری ویروس کرونا مواجه شد. بروز غیرقابل مقاومت کووید - ۱۹، ابتلای جمعی، بستری و تنش بیمار و اطرافیان، قرنطینه سراسری، مرگ و میر، و وحشت فراگیر، سطح تحمل انسان عصر جدید را به چالش کشید. اوج این دوره سیاه تاریخ، نگرانی عمیقی در مورد احتمال درمان‌ناپذیری، درماندگی کادر درمان، مسیر دشوار مراقبت و قرنطینه، وحشت عمومی، شیوع کنترل‌ناپذیر، و در نهایت، جهش‌های مختلف این ویروس است. حتی با وجود واکسیناسیون عمومی، آینده‌ی مبهم در مورد عوارض ابتلا به ویروس، و حتی پیامدهای پیش‌بینی‌نشده‌ی واکسن وجود دارد، که نگرانی‌ها را همچنان تقویت می‌کند. در این دوره الزامی است که انسان، سازگاری جدیدی را در کوتاه‌ترین زمان ممکن بیاموزد: با اینکه خطری دائمی و جدی در کمین است، اما ما باید بتوانیم همچنان درگیر شغل، تحصیل، روابط و زندگی شخصی خود باشیم. انسان معاصر بعد از جنگ جهانی، با تنشی حتی شدیدتر مواجه شده است و اینجاست که مؤلفه‌های درونی و بیرونی اهمیت پیدا می‌کنند. در واقع، انسان برای نیازمند آن است که همه چیز را به استخدام خود در بیاورد تا ازین چالش عظیم خارج شود و یا حداقل عوارض آن را کمتر تجربه کند، و کماکان بتواند عملکرد مطلوبی داشته باشد. از میان متغیرهای روان‌شناختی متعدد می‌توان توجه خود را به تاب‌آوری معطوف کرد که شامل ابعادی بیرونی و درونی است که می‌تواند ابزاری مناسب برای گذر از این پیچ تاریخی باشد. تا به امروز دو بعد فردی و اجتماعی تاب‌آوری مورد توجه بود: امکاناتی حاصل تجارب یک فرد، و راهکارها و سیاست‌های جامعه برای به حداقل رساندن آسیب‌های ناشی از یک رخداد ناگوار و گذر از بحران. اما می‌توان به بعد دیگری از تاب‌آوری نیز توجه کرد که سابقه‌ی به درازای تاریخ دارد: تاب‌آوری فرهنگی. تاب‌آوری فرهنگی سازه‌ی بین رشته‌ی است که الگوهای فرهنگی و روان‌شناختی انسان را در شرایط دشوار منعکس می‌کند. این سازه به مثابه یک داروی بی‌عارضه، در کنار سیستم زیستی بدن، قابلیت انسان برای سازگاری و غلبه بر خطر و سختی‌ها را توصیف می‌کند. این تمثیل به جهت ترسیم دو سیستم قدرتمند در برابر چالش‌ها است: مؤلفه‌های درونی و بیرونی: فرهنگ و الگوهای روان‌شناختی. [۱]. هوش این توانمندی را در اختیار ما می‌گذارد که مسائل علمی، مفهومی و حتی مسائل روزمره زندگی را به‌خوبی حل و مدیریت کنیم، اما این سازه به ما کمک نمی‌کند در شرایط بحرانی عملکرد قبلی و بهینه خود را داشته باشیم، در نتیجه یک متغیر مهم دیگری وجود دارد که این مهم را در همین شرایط انجام می‌دهد: تاب‌آوری. متغیر تاب‌آوری همسو با هوش ظرفیت سازگاری و حل مساله (اما در شرایط بحرانی) است [۲]. که وابسته به مفهوم‌پردازی متغیر سخت‌رویی توسط کوباسا [۳] شکل گرفت. سخت‌رویی رنج دیدن و آسیب ندیدن است و تمرکز بر آن از زمانی شروع شد که پژوهشگران متوجه شدند، عده‌ی در شرایط دردآور و ناگوار دچار مشکلات روانی-جسمی می‌شوند و عده‌ی دیگری در همین شرایط، مصونیت دارند [۴]. یعنی صرفا قرار نیست زمانی که بحرانی را تجربه کنیم، حتما دچار آسیب شویم. هرچند آسیب‌پذیری به‌معنای نقص نیست، و مقاومت مطلقی در برابر مشکلات وجود ندارد، اما سخت‌رویی رنج این شرایط را کم می‌کند و البته افراد سخت‌رو از شرایط چالشی فاصله نمی‌گیرند یا از آن فرار نمی‌کنند و زندگی را با بحران‌های آن می‌پذیرند [۵]. تاب‌آوری یک گام فراتر از توانمندی سخت‌رویی است که به ما این امکان را می‌دهد که نه تنها درمقابل بحران، استرس و شرایط ناگوار ایستایی و مقاومت نشان دهیم، بلکه نوعی رشد پس‌ازضربه است، یعنی با رشد مثبت، انطباق‌پذیری و رسیدن به سطحی از تعادل پس از به وجود آمدن اختلال در وضعیت تعادلی پیشین، مطابقت می‌کند [۶]. این تعریف نشان می‌دهد خاستگاه تاب‌آوری بیش از هر علمی، به فیزیک وابسته است.

تاب‌آوری به انطباق موفقی گفته می‌شود که در شرایط بحرانی و آوردگاه بدبختی‌ها و مصیبت و تنش‌هایی جان‌کاه و ناتوان‌ساز آشکار می‌گردد. این تعریف از تاب‌آوری، بیانگر عملکرد و پویایی سازه‌ی است که مستلزم تعامل پیچیده بین عوامل خطرساز و محافظت‌کننده است [۷]. افراد در واکنش به موقعیت‌های تحریک‌کننده و تعارض‌آمیز با یکدیگر متفاوت‌اند. اگر افراد دارای تاب‌آوری بالا باشند، در شرایط استرس‌زا و موقعیت‌های ناگوار، سلامت روان‌شناختی خود را حفظ می‌کنند و سازگاری روان‌شناختی بالایی نشان می‌دهند [۸]. مفهوم تاب‌آوری حاصل تفکرات روان‌شناسان مثبت‌نگر است که وظیفه روان‌شناسی را تمرکز بر توانمندی‌های شخصی در کنار آسیب‌شناسی روانی می‌دانند [۹].

تاب‌آوری ظرفیت جلوگیری یا کاهش تلفات است. مفهوم تاب‌آوری که ابتدا برای توضیح فرایندهای اکولوژیکی طرح شد، بیشتر در مسائل اجتماعی توسعه داده و به کار گرفته شد [۱۰]. تاب‌آوری در

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

سال ۱۹۷۳ توسط هولینگ [که از وی به‌عنوان پدر تاب‌آوری یاد می‌شود] به‌عنوان یک اصطلاح اکولوژیکی مطرح شد. از آن بعد اهمیت این مفهوم شروع به رشد کرد و استفاده از آن در بخش‌های مختلف دانشگاهی و سیاسی مانند محیط زیست، علوم اجتماعی، اقتصاد، مهندسی و روان‌شناسی گسترش یافته است [۱۱]. تیمرمن [۱۲] نخستین فردی بود که اصطلاح تاب‌آوری را در حوزه بلایا و مخاطرات مطرح کرد. اما ورود این مفهوم به ادبیات روان‌شناسی، پیشینه قدیمی‌تری دارد: پیاژه [۱۳]، دانشمند معروف روان‌شناسی تحولی به‌دنبال بررسی چگونگی حل مساله کودکان در شرایط عادی بود، اما ورنر [۱۴] به‌دنبال بررسی حل مساله در شرایط بحرانی بود. اینکه کودکان در شرایط بحرانی وضع را چگونه بررسی می‌کنند؟ چه واکنشی نسبت به آن دارند؟ آیا می‌توانند عملکرد مطلوب خود را حفظ کنند؟ در شرایط تکرار تنش، آیا کودکان رفتار یا واکنش بهینه یا پخته‌ی دارند؟ به همین ترتیب مفهوم تاب‌آوری نخستین بار در حوزه روان‌شناسی رشد وارد ادبیات روان‌شناسی شد.

نظریه‌های نخستین در مورد تاب‌آوری، بر ویژگی‌های مرتبط با پیامدهای مثبت در مواجهه با مصائب و ناملایمات زندگی تاکید داشتند [۱۵]. این دسته از پژوهش‌ها، بعدها عوامل حفاظتی بیرونی مانند مدارس کارآمد و روابط با بزرگسالان حمایت‌گر را نیز در بهبود تاب‌آوری، موثر دانستند. نظریه‌های فعلی، تاب‌آوری را سازه‌ی چندبعدی متشکل از متغیرهای سرشتی، مانند مزاج و شخصیت، همراه با مهارت‌های مخصوص، همچون مهارت حل مساله می‌دانند. همسو با برداشت های عمومی، در مطالعات اولیه این سازه نیز تصور می‌شد که تاب‌آوری خصیصهٔ افراد فوق‌العاده است. اما پژوهش‌های اخیر نشان داده‌اند که تاب‌آوری صرفا در انحصار افراد فوق‌العاده نیست و در افراد مختلف و سطوح متفاوت تحول شامل کودکی، نوجوانی و بزرگسالی مشاهده می‌شود [۱۶].

گرین [۱۷] تابع ایده ورنر و اسمیت [۱۸] تاب‌آوری را سازوکار ذاتی خوداصالح‌گری بشر می‌داند و معتقد است آنها که تاب‌آور هستند، انعطاف‌پذیرترند. در واقع تاب‌آوری برخورداری از یک نگرش سیال است؛ بدین معنا که فرد متناسب با تغییرات موقعیتی و توسعه‌ای، خود را تغییر می‌دهد. از نگاه دای [۱۹] تاب‌آوری یک ویژگی روانی ذاتی و درونی نیست، بلکه ظرفیتی است که از طریق اجتماعی ساخته می‌شود. به‌همین ترتیب، نمی‌توان تاب‌آوری را صرفا یک توانمندی درونی و مستقل از عوامل بیرونی فرهنگی و اجتماعی دانست، بلکه بعد بیرونی تاب‌آوری نیز به ما کمک می‌کند در شرایط ناگوار، با قدرت در مقابل مشکلات قرار بگیریم و به خود و دیگران برای سازگاری و حل بحران کمک کنیم. به‌همین ترتیب می‌توانیم تاب‌آوری را از دو بعد درونی و بیرونی مطالعه کنیم [۲۰].

در مقایسه بین مکانیسم‌های دفاعی و تاب‌آوری می‌توان گفت که مکانیسم‌های دفاعی به ظرفیت روان ما اشاره دارد که برای کاهش اضطراب تجربه‌شده (در مواجهه با هرگونه رخداد تنش‌زا و آن‌هایی که فراتر از ظرفیت روانی ما حادث می‌شوند) بطور ناهشیار یا اتوماتیک از آن استفاده می‌کنیم [۲۱]. بدین ترتیب، مکانیسم‌های دفاعی بعد از بروز بحران و صرفا برای فرار از تجربه تنش به ما کمک می‌کند. اما تاب‌آوری ظرفیت روبروشدن، غلبه‌کردن و حتی قوی‌تر شدن به‌واسطه تجربه مشکلات یا آسیب‌ها است. تاب‌آوری مصداق سخن وجودگرایان است که می‌گویند تجاربی که ما را نکشد، قوی‌تر می‌کند. در فرایند تاب‌آوری دو شرط مهم وجود دارد: وجود سختی‌ها و تهدیدهای شدید، و اینکه، با وجود سختی‌ها فرد به سازگاری مثبت و پیشرفت دست یابد [۲۲]. بوبک [۲۳] تاب‌آوری را توانایی تنظیم و سازگارکردن فرد با شرایط متنوع و افزایش شایستگی وی در مواجهه با شرایط نامطلوب می‌داند. تاب‌آوری بیانگر ظرفیت یک نظام پویا برای سازگاری موفقیت‌آمیز با مشکلاتی است که عملکرد، موجودیت، یا فرایند رشد آن نظام را مورد تهدید قرار می‌دهد [۲۴]. از نگاه کانر و دیویدسون [۲۵] تاب‌آوری قابلیت فرد در برقراری تعادل زیستی- روانی و معنوی در مقابل شرایط مخاطره‌آمیز است. تاب آوری توانایی فرد برای حفظ و یا بازگرداندن عملکرد روانی و فیزیکی نسبتا پایدار در مواجهه با وقایع و ناراحتی‌های زندگی استرس‌زا است [۲۶]. تاب‌آوری به‌عنوان قدرت یا توانایی بازگشت به زندگی اولیه (خط پایه) و شروع وضعیت جدید از طریق کاهش تنیدگی یا تحریف آن و جایگزینی نشاط تعریف می‌گردد [۲۷]. تاب‌آوری به توانایی یک انسان گفته می‌شود که به‌طور موفقیت‌آمیز شرایط نامطلوب را پشت‌سر گذارده و با آنها سازگار می‌شود و علی‌رغم مواجهه با مشکلات زندگی، به قابلیت تحصیلی، هیجانی، و اجتماعی دست می‌یابد [۲۸]. درنهایت اینکه ماتیاس [۲۹] ویژگی مشترک تاب‌آوری در تعاریف و نظریات مختلف را توانایی ایستادگی، مقاومت، و واکنش مثبت به فشار یا تغییر می‌دانند.

همانطور که اشاره شد تاب‌آوری صرفا به یک خصیصه فردی محدود نمی‌شود، بلکه دارای یک بعد بیرونی و قابل توجه است که تحت عنوان تاب‌آوری اجتماعی شناخته می‌شود. تاب‌آوری اجتماعی که از

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]
[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

سوی هولینگ [۳۰] برای توصیف «میزان پایداری سیستم‌ها و توانایی آنها در جذب، تغییر و اختلال و همچنین نوع روابط میان جمعیت‌ها یا متغیرهای دولتی» بکار رفت، نشان‌دهنده ظرفیت جامعه برای غلبه بر تغییرات و بحران‌ها است. در واقع تاب‌آوری اجتماعی، توانایی یک سیستم اجتماعی برای پاسخ مطلوب به مشکلات پیش‌بینی نشده یا بلایای طبیعی و بهبودی پس از رخدادهای ناگوار است. این سازه، با درک بحران، توان مقابله، و همچنین، سازگاری با شرایط، توانایی سیستم اجتماعی برای سازماندهی دوباره، تغییر، و یادگیری در پاسخ به یک تهدید جدید، سروکار دارد [۳۱]. تاب‌آوری اجتماعی به سرمایه اجتماعی، حمایت اجتماعی، اطلاعات، ارتباطات، سیستم‌ها، زیرساخت‌ها و خودکارآمدی جمعی یک گروه گفته می‌شود که در شرایط بحرانی برای سازگاری و حل مساله به کار می‌آید [۳۲]. به‌عبارت دیگر، تاب‌آوری اجتماعی ظرفیت مقابله با شوک‌ها و اختلالات در سیستم‌های فنی و اکولوژی است [۳۳]. برونو [۳۴] تاب‌آوری اجتماعی را توانایی واحدهای اجتماعی در کاهش خطرات و دربرگرفتن تمام تاثیرات بحران در زمانی که اتفاق می‌افتند و انجام فعالیت‌های بازیابی به‌طوری که اختلالات اجتماعی به حداقل رسیده و تاثیر حوادث ناگوار بعدی کمتر باشد. در نهایت اینکه، تاب‌آوری اجتماعی زمینه را برای مفهوم‌پردازی تاب‌آوری فرهنگی فراهم می‌کند که نگاهی نوین به نقش الگوهای تاریخی-فرهنگی در مقابله با بحران است.

متغیری که همه‌گیری کرونا و تاب‌آوری فرهنگی را به یکدیگر پیوند می‌دهد، مفهوم استرس ادراک‌شده است[۳۵]. به بیان دیگر، مادامی که تهدید و تنشی از دنیای بیرونی ما را متوجه خود نکند، میل به سازگاری و حل مساله معنایی ندارد. استرس ادراک‌شده اشاره به باور فرد در زمینه میزان جدی بودن استرس دارد [۳۶]. هر چه فرد رخدادهای استرس‌زای بیشتری را تجربه کند، به احتمال بیشتری دچار انواع اختلالات می شود [۳۷]. از سوی دیگر، پژوهش فریبورگ نشان داد که تاب‌آوری بالا با تجربه کمتر استرس و درد همراه است

مواد و روش کار

پژوهش حاضر از حیث روش‌شناسی نوعی پژوهش آمیخته یا ترکیبی (سنتزپژوهی) بوده است. به این صورت که پژوهش در قالب روش تحقیق کیفی، با روش مروری نظام‌مند به مرور پژوهش‌ها پرداخته شده و با روش تحلیل تماتیک، مفاهیم مرتبط با مفهوم تاب‌آوری فرهنگی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند. جستجوی مفاهیم حول محور سازه‌های تاب‌آوری و سخت‌رویی و مولفه های مرتبط با آن بوده است. بدین منظور کلیدواژه‌های تخصصی تاب آوری (Resilience)، اجتماع (Community)، فرهنگ (Culture) و سرسختی (Hardness) در مقالات فارسی و انگلیسی ثبت شده در پایگاههای الکترونیکی Pubmed، ScienceDirect، Google Scholar، Magiran، و SID با اندکس «و» یا "and" در بازه زمانی سال ۱۹۸۰ تا ۲۰۱۸ جستجو شدند. مقالات به دست آمده در مراحل چندگانه‌ی ارزیابی شدند (شکل ۱). معیار خروج مقالاتی بودند که از مفاهیم مورد نظر تعریف نوآورانه ای ارائه نداده باشند و صرفا بازگویی مطالعات قبلی باشند. با این شرایط تعداد مقالات غیرتکراری از مرحله بررسی عنوان تا بررسی متن کامل مقاله از ۸۴ به ۳۱ عنوان مقاله کاهش یافت. در مرحله مرور متن کامل مقالات نیز ۸ مقاله به دلیل دارا نبودن معیارهای ورود حذف شدند و در نهایت بررسی نهایی بر روی ۲۳ مقاله انجام شد.

یافته ها

تاب‌آوری اجتماعی حلقه پیوند تاب‌آوری و فرهنگ است. این مفهوم توجه پژوهشگران را به بعد بیرونی تاب‌آوری معطوف می‌کند. فرهنگ را می‌توان به‌عنوان مجموعه ویژگی‌های رفتاری و عقیدتی اکتسابی اعضای یک جامعه خاص تعریف کرد [۳۸]. سروش [۳۹] فرهنگ را این‌گونه تعریف کرده است: « مجموعه آداب و اندیشه‌ها و دیدگاه‌ها و اعتقادات و ارزش‌های یک قوم را که اولا برخوردار از وحدت تالیفی باشند و ثانیا اقیانوس‌وار آن قوم را فراگرفته باشند و ثالثا آدمیان غافل و غیرمختارانه در آن غوطه‌ور باشند، فرهنگ می نامند.» از نگاه روشه [۴۰] فرهنگ مجموعه بهم پیوسته‌ی از شیوه-های تفکر و احساس و عمل است که کم و بیش مشخص است و توسط تعداد زیادی افراد فراگرفته می‌شود و بین آنها مشترک است و به دو شیوه عینی و نمادین بکار گرفته می‌شود تا این اشخاص را به یک جمع خاص و متمایز مبدل سازد. از نگاه پدینگتون [۴۱] فرهنگ اساسا مکانیسمی برای سازگاری است که برآورده شدن نیازهای زیستی و اجتماعی انسان را میسر می‌سازد. این تعریف اخیر بیشترین قرابت معنایی را با مفهوم تاب‌آوری فرهنگی دارد. اصولا خاصیت فرهنگ یا هرآنچه از نسل‌های پیشین به ما می‌رسد همین است (خاصیت سازگارانه و تقابل با بحران). فرهنگ مولفه‌های متفاوتی دارد که به ما کمک می‌کند زندگی را معنادار کنیم و در یک مسیر مشخص گام به سوی هدفی برداریم. این مولفه‌ها به ما

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

کمک می‌کنند در برابر مشکلات تاب بیاوریم، آن‌ها را کنار گذاشته و استوار به سوی آنچه برایمان مقدر شده گام برداریم.

برای دستیابی به ابعاد و یک تعریف منسجم از تاب‌آوری فرهنگی ابتدا تعاریف و ابعاد تاب‌آوری فردی و سپس تعاریف و ابعاد تاب‌آوری اجتماعی مطالعه و بررسی شده است: در یک جمع‌بندی می‌توان گفت که تاب‌آوری فردی جنبه ذاتی و تجربی دارد، هرچند که پژوهش‌های مختلفی مطالعات بین فرهنگی متعددی را برای بررسی تفاوت‌های احتمالی عوامل و مؤلفه‌ها در فرهنگ‌های مختلف انجام داده‌اند. در این پژوهش‌ها تعیین تفاوت‌ها تابع مدل کانر و دیویدسون صورت گرفته است: تحلیل عوامل پرسشنامه تاب‌آوری کانر دیویدسون در اسپانیا انجام شد و سه عامل (مقاومت، چاره‌جویی و خوش‌بینی) استخراج شد. سؤالات در فاکتور اول نماینده سرسختی بود که به‌راحتی در هنگام مواجهه با وضعیت نامطلوب ناامید نمی‌شوند و اعتقاد قوی و جسارت دارند. عامل دوم چاره‌جویی را یادآوری می‌کند. وجود منابع و تخیل کافی برای کنترل شرایط نامطلوب که با آن مواجه می‌شوند، افرادی که این عامل را دارند، احساس کنترل در زندگی خود دارند. فاکتور سه نشانگر خوش‌بینی فرد است. در کره‌جنوبی نیز تحلیل عاملی پرسشنامه انجام شده و ۵ عامل سرسختی، ایستادگی، خوش‌بینی، حمایت اجتماعی، و معنویت بدست آمد. پژوهش دیگر بر روی دانشجویان تکنولوژی ۱۷-۲۷ ساله در هند [۶۲] انجام شد، از تحلیل عامل مقیاس تاب‌آوری چهار عامل استخراج شد: مقاومت، خوش‌بینی، کاردانی، و هدف.

از سوی دیگر، با در نظر گرفتن مفروضه تئوری تاب‌آوری اجتماعی در هر دو سطح فرد و جمعی/ جامعه، می‌توان نتیجه گرفت که افراد یا جوامع تاب‌آور در طول دوره زمانی که با بلایای طبیعی و تغییرات مواجه می‌شوند مراحل بهبود، پایداری و توسعه را همچنان طی می‌کنند. تاب‌آوری اجتماعی طبق نگاه نظریه‌پردازان مختلف دارای ویژگی‌های مختلفی است [۶۴، ۶۳، ۳۴]: **استحکام**: توانایی جامعه برای مقاومت در برابر سطح معینی از استرس بدون رنج تنزل، قدرت: اشاره به قدرت جامعه برای مقابله با تغییر. **فراوانی**: [مقدار عناصر پایدار در صورت اختلال یا تنزل). **سرعت**: (ظرفیت جامعه برای رسیدن به اهداف به موقع با کمترین زیان) این ویژگی به سرعت جوامع برای پاسخگویی به مشکلات و استفاده از منابع اشاره دارد. **توانایی پیش‌بینی**: توانایی جامعه برای پیش‌بینی استراتژیک تغییرات آینده. **آگاهی**: اطلاعات مربوط به یک فاجعه یا تغییر را برای تعیین اولویت اقدامات برای کاهش آسیب به اعضای جامعه می‌دهد. **تدبیر**: ظرفیت جامعه برای تجهیز منابع و شناسایی مسائل در صورت در وقوع خطر. **انسجام اجتماعی:** کمک به بهبود کیفیت زندگی، جذب و حذف تصاویر نامطلوب جوامع. **ترویج سیستم‌ها و آموزش:** استفاده از دانش، مهارت‌ها و منابع قابل انتقال که بر سیستم‌های اجتماعی تأثیر می‌گذارد. **مشارکت**: مشارکت اعضای جامعه و ذینفعان در پروژههای شهری، شامل مشارکت عمومی و خصوصی. **امکان سازماندهی:** توانایی جامعه برای سازماندهی خود. و **کاهش فقر شهری:** تلاش برای رفع کاستی‌ها به‌ویژه در اثر تغییرات و بلایای طبیعی به دلیل محل سکونت اعضای فقیر جامعه، فقدان درآمد و فقدان خدمات اساسی پایدار.

جدول ۱: مفهوم‌پردازی تاب‌آوری به مثابه یک خصیصه روان‌شناختی فردی

ورنر [۱۴]	سازگاری و موفقیت کودک در حل مسائل در شرایط تنش‌زا.
گارمزی [۴۲]	یک فرآیند، توانایی، یا پیامد سازگاری موفقیت‌آمیز با شرایط تهدیدکننده.
کانر و دیویدسون [۲۵]	قابلیت فرد در برقراری تعادل زیستی- روانی و معنوی در مقابل شرایط مخاطره‌آمیز.
مدی [۴۳]	تاب‌آوری نقطه مقابل آسیب‌پذیری است که بیانگر فرآیند توانایی و سازگاری موفقیت‌آمیز افراد علی‌رغم وجود استرس و موقعیت‌های تهدیدکننده می‌باشد.
والر [۴۴]	تاب‌آوری، سازگاری مثبت در واکنش به شرایط ناگوار است.
کامپر [۴۵]	تاب‌آوری، بازگشت به تعادل اولیه یا رسیدن به تعادل سطح بالاتر در شرایط تهدیدکننده است و از این رو سازگاری موفق در زندگی را فراهم می‌کنند.
گومز [۴۶]	تاب‌آوری توانایی افراد در سازگاری مؤثر با محیط، علی‌رغم قرار داشتن در معرض عوامل خطرآفرین است. عوامل خطرآفرین آن دسته شرایط و موقعیت‌هایی منفی هستند که با پیامدهای منفی و مشکلات رفتاری مرتبط هستند.
لوتار [۲۲]	تاب‌آوری اشاره به فرآیندی پویا دارد که انسان در مواجه با شرایط ناگوار یا ضربه‌های روحی به‌صورت رفتار انطباقی مثبت از خود نشان می‌دهد.

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

جدول ۲: مؤلفه‌های تاب‌آوری فردی

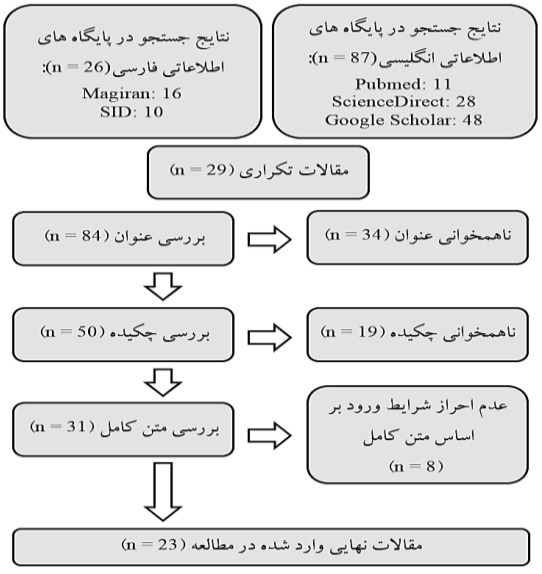
تاب‌آوری	تاب‌آوری	تاب‌آوری
مدل	مدل	مدل
کانر و دیویدسون [۲۵]	موبرای [۴۷]	والش [۴۸]
شایستگی فردی و سرسختی	اعتماد به نفس	ارتباط و حل مساله
اعتماد به غرایز فردی و تحمل عاطفه منفی	بصیرت	منابع مذهبی و اجتماعی
پذیرش مثبت تغییر و روابط ایمن	انعطاف	پذیرش مشکل
کنترل	سازماندهی	
تاثیرات معنوی (مذهب)	حل مساله	
	واکنش‌های اجتماعی	
	شبکه‌ها	
	عملکرد مثبت	

جدول ۳: مفهوم‌پردازی تاب‌آوری به مثابه یک خصیصه اجتماعی

آدجر [۴۹]	تاب‌آوری شامل مکانیسم‌های مقابله به‌وسیله گروه‌هایی است که با اختلالات محیطی مواجه شدند.
خلیلی [۵۰]	تاب‌آوری اجتماعی در زمینه فاجعه بستگی به وضعیت اجتماعی جامعه در مراحل پیش از فاجعه و پس از فاجعه دارد و چگونگی پاسخ جامعه به بحران‌ها است.
شاو [۵۱]	تاب‌آوری اجتماعی توانایی اجتناب از فاجعه، مقابله با تغییرات و بازیابی از فاجعه است.
لانگستاف [۵۲]	تاب‌آوری اجتماعی توانایی افراد، گروه‌ها یا سازمان‌های برای ادامه زیست خود، هنگامی که با اختلال شدیدی مواجه می‌شوند.
سیملارو [۵۳]	تاب‌آوری اجتماعی به ویژگی‌های جامعه برمی‌گردد و به توانایی اجتماع در رفع کمبود سرویس‌ها و خدمات به علت شوک‌ها و اختلالات اشاره دارد.
لاباکا [۵۴]	تاب‌آوری اجتماعی توانایی جامعه در کاهش اثرات بحران نظیر پاسخ‌دهندگان اولیه و یا فعالیت‌های داوطلبانه است.
هال [۵۵]	تاب‌آوری اجتماعی ظرفیت تبدیل و تحول، تطبیق و سازگاری و توان مقابله با تنش و بحران های اجتماعی.
آدریش [۵۶]	تاب‌آوری اجتماعی ظرفیت جامعه جهت مقابله و انطباق با احتمالات و تغییرات است.
روتر [۵۷]	تاب‌آوری اجتماعی توانایی برای آمادگی و برنامه ریزی برای جذب، بازیابی و انطباق موفقیت آمیز در مقابل بلایای گوناگون.

جدول ۴: مؤلفه‌های تاب‌آوری اجتماعی

تاب‌آوری اجتماعی	تاب‌آوری اجتماعی	تاب‌آوری اجتماعی	تاب‌آوری اجتماعی	تاب‌آوری اجتماعی	تاب‌آوری اجتماعی
نوریس [۵۸]	والتون [۵۹]	باکل [۶۰]	مگ‌وایر [۶۱]	کاتر [۳۱]	کوهن [۳۲]
رشد اقتصادی	تفکر راهبردی	دانش مخاطرات	اعتماد	محیط زیست	رهبری
سرمایه اجتماعی	ارتباطات اجتماعی	ارزش‌های مشترک	رهبری	جامعه	کارایی جمعی
ارتباطات و اطلاعات	استفاده موثرازمنابع	شبکه‌های اجتماعی	کارایی جمعی	اقتصاد	آمادگی
شایستگی اجتماعی	تعهد کاری	(ساختارهای اجتماعی)	سرمایه اجتماعی	سازمان‌ها	دلبستگی قومی
	اعتماد و احترام	روندهای اجتماعی و	انسجام اجتماعی	زیرساخت‌ها	اعتماد اجتماعی
		اقتصادی مثبت	مشارکت اجتماعی	شایستگی اجتماعی	
		مشارکت عمومی و دولتی			
		منابع و مهارت‌ها			

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

بحث و نتیجه گیری

بررسی ادبیات و پیشینه پژوهش نشان داد که تاب‌آوری دارای ابعاد درونی و بیرونی است و البته بعد بیرونی آن صرفا به بعد اجتماعی محدود نمی‌شود، بلکه بعد فرهنگی تاب‌آوری قدمتی دیرینه‌تر نسبت به بعد اجتماعی آن دارد. در واقع، همانطور که اجتماع توانمندی تقابل با بحران و حل مشکلات را در اختیار انسان می‌گذارد، فرهنگ نیز می‌تواند قدرت سازگاری و پاسخ بهینه به شرایط ناگوار را فراهم کند. باید بپذیریم در طول تاریخ تکامل اجتماعی، قبل از اینکه تاب‌آوری اجتماعی بوجود آمده باشد، تاب‌آوری فرهنگی موجود بوده است. برای مثال، در ابعاد تاب‌آوری اجتماعی نوریس [۶۵]، رشد اقتصادی، سرمایه اجتماعی، ارتباطات و اطلاعات، و شایستگی اجتماعی را مشاهده می‌کنیم، حال آنکه این متغیرها حاصل تمدن و اشکال پیچیده سیستم‌های نوین سیاسی و اجتماعی است. اگر این اصل را بپذیریم باید این سوال مطرح شود که آیا قبل از تمدن‌های پیچیده امروزی، انسان دارای بعد بیرونی تاب‌آوری نبوده است؟ پاسخ به این سوال دشوار نیست، چرا که فرهنگ، باورهایی درمورد چگونه زیستن را در اختیار ما می‌گذارد و مهم‌تر آنکه یک نوع جهان‌بینی است که بواسطه آن بتوانیم در زندگی به نحوه خاصی دست به عمل بزنیم. آنچه که فرهنگ را شکل می‌دهد توافق گروهی، انسجام، هدفمندی، تعهد و انگیزه است. قبل از آنکه خودمان دیدگاهی درمورد جهان داشته باشیم، فرهنگ مبنای جهان‌بینی ما محسوب می‌شود و گاهی این جهان‌بینی پایدار خواهد بود. فرهنگ به ما هویت می‌دهد، و علاوه برآن، در شرایط بحرانی به ما می‌گوید برای خودمان و دیگران و نجات زندگی و محیط خود چه کاری باید انجام دهیم. برای فرهنگ می‌توان از لحاظ نظری مؤلفه‌های متمایزی برشمرد: دین و مذهب، زبان و مشتقات آن (همچون اشعار، تمثیل، روایات و داستان‌ها و ضرب‌المثل و ...)، اقلیم، تاریخ، آداب و رسوم و مراسم‌ها، عقاید رایج، و اسطوره. البته، تابع ایده‌های اسمیت [۶۵] و اسپنسر [۶۶] زبان، بستگی جغرافیایی، و بستگی تاریخی را عناصر اصلی فرهنگ محسوب می‌شوند.

فرهنگ به مثابه عامل همبستگی و انسجام قومی، چارچوبی برای درست زندگی کردن در اختیار افراد یک گروه بزرگ قرار می‌دهد. ویژگی ضمنی و بااهمیت فرهنگ، نقش تعیین‌کننده آن در نحوه واکنش به شرایط بحرانی است. قبل از آنکه خصوصیات فردی ما در موقعیت‌های تنش‌زا اهمیت داشته باشد، آنچه که از فرهنگ آموختیم اهمیت دارد. بدین ترتیب، تاب‌آوری فرهنگی را می‌توان نقش نگرش، باورها، سنت، اسطوره، و الگوهای تاریخی و آرمانی یک قوم دانست که کمک می‌کند چگونه با شرایط دشوار مواجه و سازگار شد، و در نهایت بر آن غلبه کرد. به عبارت دیگر، تاب‌آوری فرهنگی ظرفیت و توانمندی مقابله با شرایط تنش‌زا به کمک اسلوب‌های تاریخی، اسطوره، آداب و رسوم و باورهای گروهی است. این تاب‌آوری، نسل به نسل از طریق داستان‌ها، روایات، اصول تعلیم و تربیت، و مراسم‌های اجتماعی فراگرفته می‌شود. بدین ترتیب باید انتظار داشت میزان تاب‌آوری فرهنگی در قومیت‌ها و ملل مختلف، متفاوت باشد، چرا که شکل‌گیری تاب‌آوری ریشه در تجربه بحران، تدوام بحران، قدرت مقابله، سازگاری و بقای یک نسل دارد. پس طبیعی است که هر قومی که رنج بیشتری کشیده و در مقابل سازگاری و اقتدار خود را حفظ کرده و توانسته است موقعیت مناسبی از لحاظ اقلیمی و سایر شرایط برای خود فراهم آورد، تاب‌آوری بیشتری دارد.

در نهایت اینکه، نقطه شاخص مطالعات در باب مفهوم‌پردازی تاب‌آوری فرهنگی به پژوهش‌های هولتروف برمی‌گردد. هتروف تاب آوری فرهنگی را این‌گونه تعریف کرده است: هولتروف [۶] تاب‌آوری فرهنگی را توانایی یک سیستم فرهنگی در جذب ناسازگاری، مقابله با تغییر و تداوم تحول و پیشرفت در نظر می‌گیرد.

تاب‌آوری فرهنگی توانمندی درک و پیش‌بینی شرایط بحرانی، سازگاری با شرایط ناگوار، توانمندی حل‌مساله و تغییر، و تداوم تحول تابع تجارب کسب شده به کمک اسلوب‌های فرهنگی تعریف شده است [۱].

مولفه‌های پیش‌فرض تاب‌آوری فرهنگی می‌تواند شامل تعلق و ریشه‌دار بودن، اعتماد، تعهد، حس غرور (شایستگی)، جمع‌گرایی باشد [۱].

تعلق فرهنگی و ریشه‌دار بودن این باور است که به یک قومیت و فرهنگ مشخص تعلق داریم.

اعتماد این احساس است که آنچه از اصول فرهنگی آموخته‌ایم ما را در مقابل مشکلات توانمند و مصون ساخته است.

تعهد به حل مسئله و میل به تغییر این ویژگی را منعکس می‌کند که برای آرمان‌های قومی-گروهی و حفظ، بقا، و آرامش آن تمام تلاش خود را خواهیم کرد و توانمندی‌های خود را به‌کار خواهیم گرفت.

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

حس غرور در درک بحران و شرایط ناگوار این احساس است که فرهنگ به ما آموخته است برای تجربه غرور و تجربه شایستگی به استقبال شرایط ناگوار برویم و از آن فرار نکنیم.

پیوندجویی و جمع‌گرایی به توانایی کارکردن با دیگران، همچنین استفاده از تجارب و قدرت ذهنی و جسمانی دیگران برای حل مشکلات است.

در قالب یک تحلیل و تفسیر پایانی می‌توان گفت که تاب‌آوری در یک فورمول ساده مساوی است با (خودسازماندهی + تحمل). این توانمندی نه صرفا یک مولفه‌ی ذاتی/بیولوژیکی، که یا سازه اجتماعی فرهنگی نیز محسوب می‌شود. ایده‌ها و پژوهش‌های که از سال ۱۹۳۷ مطرح شد تاب‌آوری را تابع فرایندهای اکولوژیکی بررسی کردند و بیشتر بر روی توانمندی‌های مدیریتی و سیاست صاحبان قدرت، عملکرد سازمان‌های مربوط به سوانح و ... متمرکز است، حال آنکه جوامعی که امکانات/سرمایه اجتماعی ناچیزی دارند الزما درمقابل بحران شکننده نیستند، چرا که فرهنگ به‌واسطه‌ی باورها و آیین‌ها افراد را تا حد زیادی واکسینه کرده است. اساسا فرهنگ پیش از اینکه درباره آیین‌های شادی و غم و ... اهمیت داشته باشد، تلاش دارد تا به اهالی یک قوم گوشزد که زندگی پر از چالش است، و سازگاری در برابر مشکلات، توان حل مساله، و کسب تجربه از رخدادهای ناگوار اهمیت بسیار بالایی دارد.

سهم نویسندگان

صادق خدامرادی: ایده‌پردازی، مدیر پروژه، پیش‌نویس و متن مقاله

محمدابراهیم مداحی: استاد راهنمای اول

حسن احدی: استاد راهنمای دوم

محمدعلی بشارت: استاد مشاور اول/ تفسیر داده‌ها

محمدمهدی مظاهری تهرانی: استاد مشاور دوم

تشکر و قدردانی

این پژوهش و ساختار بنیادی مقاله مستخرج از دو زمینه پژوهشی صادق خدامرادی شامل پایان نامه دوره دکتری دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات تهران و طرح پژوهشی در مؤسسه آموزشی- تحقیقاتی صنایع دفاعی وابسته به وزارت دفاع و پشتیبانی از نیروهای مسلح است و از تمامی عزیزانی که در انجام این پژوهش همکاری داشته اند، تشکر و قدردانی می شود.

منابع

1. khodamoradi S, Maddahi ME, Ahadi, H Besharat, MA, & Tehrani Mazaheri, MM. The Resilience Cultural of Conceptualization. Journal Strategy Studies of Public Policy 2022; 11: 276-297 [Persian]

2. Folke C. Resilience: The emergence of a perspective for social–ecological systems analyses. Global Environmental Change 2006;16:253-67

3. Kobasa SC, Maddi SR, Kahn S. Hardiness and health: a prospective study. Journal of Personality and Social Psychology 1982;42:168

4. Dooley LN, Slavich GM, Moreno PI, Bower JE. Strength through adversity: Moderate lifetime stress exposure is associated with psychological resilience in breast cancer survivors. Stress Health 2017; 33: 549-557

5. Kowalski CM, Schermer JA. Hardiness, perseverative cognition, anxiety, and health-related outcomes: A case for and against psychological hardiness. Psychological Reports 2019;122: 96-118

6. Holtorf, H Embracing change: how cultural resilience is increased through cultural heritage, World Archaeology 2018; 50: 639-650

7. Luthar SS, Cicchetti D, Becker B. The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. Child Development 2000;71:543-62

- Olsson CA, Bond L, Burns JM, Vella-Brodrick DA, Sawyer SM. Adolescent resilience: A concept analysis. Journal of Adolescence 2003;26:1-1

8. Lievaart M, Huijding J, VanderVeen, F. M Hovens, J E. The impact of angry rumination on anger-primed cognitive control. Journal of Behaviour Therapy 2017; 54: 135- 42

9. Yi W, Balanced authenticity predicts optimal wellbeing: Theoretical conceptualization and empirical development of the authenticity in relationships scale. Personality and Individual Differences 2016; 7: 316-323

10. Röhring A, Gailing L. Path dependency and Resilience–The example of landscape regions. InGerman Annual of Spatial Research and Policy 2010: Urban Regional Resilience: How Do Cities and Regions Deal with Change? Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg 2010; 2: 79-88

11. Bruneau M, Chang SE, Eguchi RT, Lee GC, O'Rourke, TD, Reinhorn AM, Shinozuka M, Tierney, K.T., Wallace, W.A., von Winterfeldt, D.,. A framework to quantitatively assess and enhance the seismic resilience of communities. Earthquake Spectra 2003; 19: 733–752

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

12. Phillips RJ, Beer OW, Maleku A. Conceptualizing and operationalizing community resilience: A scoping review of the social and health sciences literature. Community Development 2023; 24:1-21
13. Alvord MK, Grados JJ. Enhancing resilience in children: A proactive approach. Professional Psychology: Research and Practice. 2005;36: 238-345
14. Werner EE. Resilient offspring of alcoholics: a longitudinal study from birth to age 18. Journal Of Studies On Alcohol 1986 ;47:34-40
15. Rutter M. Resilience as a dynamic concept. Development And Psychopathology. 2012;24:335-44
16. Masten AS, Lucke CM, Nelson KM, Stallworthy IC. Resilience in development and psychopathology: Multisystem perspectives. Annual Review of Clinical Psychology 2021;17:521-49
17. Green D, Oswald M, Spears B. Teachers'(Mis) Understandings of Resilience. International Education Journal 2007;8:133-44
18. Werner EE, Smith RS. Overcoming the odds: High risk children from birth to adulthood. 1st Edition, Cornell University Press: New York, 2019. 55-83
19. Day C. Committed for life? Variations in teachers' work, lives and effectiveness. Journal Of Educational Change 2008;9: 243-60
20. Richardson GE. The metatheory of resilience and resiliency. Journal Of Clinical Psychology 2002;58:307-21
21. Khodamoradi S, Besharat M A, Hemmati A. The comparison of defence mechanisms in patients suffering from breast cancer with those of nonclinical group. Yafte 2013; 15:76-86 [Persian]
22. Luthar SS. Resilience in development: A synthesis of research across five decades. Developmental psychopathology: Risk, disorder, and adaptation 2015; 5:739-95
23. Bobek BL. Teacher resiliency: A key to career longevity. The Clearing House 2002;1:202-5
24. Masten AS. Global perspectives on resilience in children and youth. Child Development 2014;856-20
25. Connor KM, Davidson JR. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). Depression and Anxiety 2003;18:76-82
26. Seiler A, Jenewein J. Resilience in cancer patients. Frontiers in Psychiatry 2019; 5:10:208
27. Moore M, Kwitowski M, Javier S. Examining the influence of mental health on dual contraceptive method use among college women in the United States. Sexual & Reproductive Healthcare 2017: 12:24-9
28. Beatley T, Newman P. Biophilic cities are sustainable, resilient cities. Sustainability 2013;5:3328-45
29. Matyas D, Pelling M. Positioning resilience for 2015: the role of resistance, incremental adjustment and transformation in disaster risk management policy. Disasters 2015;39: 1-8
30. Holling CS. Resilience and stability of ecological systems. Annual Review Of Ecology And Systematics 1973;4:1-23
31. Cutter SL, Barnes L, Berry M, Burton C, Evans E, Tate E, Webb J. A place-based model for understanding community resilience to natural disasters. Global Environmental Change 2008;18: 598-606
32. Cohen O, Geva D, Lahad M, Bolotin A, Leykin D, Goldberg A, Aharonson-Daniel L. Community resilience throughout the lifespan–the potential contribution of healthy elders. PLoS One. 2016;11: 145-148
33 Masys A, editor. Disaster management: enabling resilience. 1st Edition, Springer international publishing: Berlin, 2015
34. Bruneau M, Reinhorn A. Exploring the concept of seismic resilience for acute care facilities. Earthquake Spectra 2007;23: 41-62
35. Cole NN, Nonterah CW, Utsey SO, Hook JN, Hubbard RR, Opare-Henaku A, Fischer NL. Predictor and moderator effects of ego resilience and mindfulness on the relationship between academic stress and psychological well-being in a sample of Ghanaian college students. Journal of Black Psychology 2015;41: 340-57
36. Klatzkin RR, Baldassaro A, Rashid S. Physiological responses to acute stress and the drive to eat: The impact of perceived life stress. Appetite 2019;133:393-399
37. Seligman ME. Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment. 1st Edition, Simon and Schuster: New York, 2002
38. Cohen R, Kennedy P. Global sociology. 1st Edition, Bloomsbury Publishing: londen, 2017
39. Rafipour, F. Anatomy of society (Introduction to applied sociology).1st Edition, Enteshar Company: Tehran, 2010 [Persian]
40. Rocher G. History and Social Change: Some Myths and Realities. Visions of Canadathe: Alan B. Plaunt Memorial Lectures 2004: 358-88

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]
[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]

41. Piddington R. Psychological aspects of culture contact. Oceania 1933;3: 312-24
42. Masten AS. Resilience in individual development: Successful adaptation despite risk and adversity. InEducational resilience in inner-city America. Routledge 2012: 3-25
43. Maddi SR, Khoshaba DM. Hardiness training for resiliency and leadership. Promoting capabilities to manage posttraumatic stress: Perspectives on Resilience 2003:43-58
44. Waller MA. Resilience in exosystemic context: Evolution of the concept. American Journal of Orthopsychiatry 2001;71: 290-7
45. Kumpfer KL. Factors and processes contributing to resilience: The resilience framework. Resilience and development: Positive Life Adaptations 2002:179-224
46. Gomez R, McLaren S. The association of avoidance coping style, and perceived mother and father support with anxiety/depression among late adolescents: Applicability of resiliency models. Personality and individual differences 2006;40: 1165-76
47. Mowbray D. Strengthening personal resilience. Management Advisory Service 2014;24:24
48. Walsh F. A family resilience framework: Innovative practice applications. Family Relations 2002;51:130-7
49. Adger WN, Hughes TP, Folke C, Carpenter SR, Rockstrom J. Social-ecological resilience to coastal disasters. Science 2005;309:1036-9
50. Khalili S, Harre M, Morley P. A temporal framework of social resilience indicators of communities to flood, case studies: Wagga wagga and Kempsey, NSW, Australia. International Journal of Disaster Risk Reduction 2015;13:248-54
51. Shaw D, Scully J, Hart T. The paradox of social resilience: How cognitive strategies and coping mechanisms attenuate and accentuate resilience. Global Environmental Change 2014;25:194-203
52. Longstaff PH. Security, resilience, and communication in unpredictable environments such as terrorism, natural disasters, and complex technology. Center for Information Policy Research, Harvard University 2005;3:1-7
53. Cimellaro GP, Nagarajaiah S, Kunnath SK, editors. Computational methods, seismic protection, hybrid testing and resilience in earthquake engineering: A Tribute to the research contributions of Prof. Andrei Reinhorn. 1st Edition, Springer: Berlin, 2014
54. Labaka L, Hernantes J, Sarriegi JM. Resilience framework for critical infrastructures: An empirical study in a nuclear plant. Reliability Engineering & System Safety 2015;141:92-105
55. Hall PA, Lamont M, editors. Social resilience in the neoliberal era. 1st Edition, Cambridge University Press: Cambridge, 2013
56. Aldrich DP. Building resilience: Social capital in post-disaster recovery. 1st Edition, University of Chicago Press: Chicago, 2012
57. Rutter M. Resilience in the face of adversity: Protective factors and resistance to psychiatric disorder. the British Journal of Psychiatry 1985;147: 598-611
58. Norris FH, Stevens SP, Pfefferbaum B, Wyche KF, Pfefferbaum RL. Community resilience as a metaphor, theory, set of capacities, and strategy for disaster readiness. American Journal Of Community Psychology 2008 ;41:127-50
59. Walton S, Jessani NS, Jue-Wong H, Hazel EA, Akseer N, Kante AM, Youssoufa O, Heidkamp R, Bamogo A, Amouzou A. Climate shocks and nutrition: The role of food security policies and programs in enhancing maternal and neonatal survival in Niger. Maternal & Child Nutrition 2023 :e13566
60. Buckle P, Marsh G, and Smale S. Reframing risk, hazards, disasters, and daily life: A report of research into local appreciation of risks and threats, The Australian Journal of Emergency Management 2003;18:81-87
61. Maguire B, Hagan P. Disasters and communities: Understanding social resilience. Australian Journal of Emergency Management 2007; 2:16-20
62. Singh K, Yu XN. Psychometric evaluation of the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC) in a sample of Indian students. Journal of Psychology 2010;1: 23-30
63. Wilkinson C. Social-ecological resilience: Insights and issues for planning theory. Planning Theory 2012;11: 148-69
64. Jha AK, Miner TW, Stanton-Geddes Z, editors. Building urban resilience: principles, tools, and practice. 1st Edition, World Bank Publications: Washington, 2013
65. Smith AD. The nation: invented, imagined, reconstructed?. Millennium 1991;20: 353-68.
66. Spencer-Oatey H, Franklin P. What is culture. A compilation of quotations. Global PAD Core Concepts 2012;1:22

[Downloaded from payeshjournal.ir on 2026-11-11]

[DOI: 10.61186/payesh.23.2.259]